

ІШТВАН НЬОМАРКАЇ (1937–2020) – ГІДНИЙ ПРЕДСТАВНИК УГОРСЬКОЇ МОВОЗНАВЧОЇ СЛАВІСТИКИ

Угорська славістика зазнала непоправної втрати: 5 серпня 2020 року відійшов у засвіти визнаний у славістичному світі мовознавець, професор-емерит, дійсний член Угорської академії наук Іштван Ньомаркаї.

Іштван Ньомаркаї народився 19 березня 1937 року в Будапешті. Дитинство провів у містечку Мако, що знаходиться в області Чонград. У 1948 році сім'я переїхала до Будапешта, тому середню школу закінчив у столиці. У 1956 році вступив до Будапештського університету ім. Лоранда Етвеша на факультет угорської та сербськохорватської філології. На талант студента звернув увагу відомий славіст Ласло Хадрович. Після закінчення університету в одному зі столичних технікумів викладав угорську й російську мови. Зв'язок з університетом підтримував і надалі. У 1964 році захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня «доктор університету» на тему «Лексика доби Просвітництва в хорватомовній літературі Славонії» під керівництвом професора Ласло Хадровича. 1979 року захистив кандидатську дисертацію *Strane riječi u hrvatsko-srpskom (srpskohrvatskom) jeziku* [Іншомовні слова в хорватсько-сербській (сербськохорватській) мові]. Через 5 років дисертація вийшла друком хорватською мовою в Будапешті. 1987 року став доктором Угорської академії наук. Докторська дисертація на тему «*Ungarische Vorbilder der kroatischen Spracherneuerung*» [Угорські моделі в оновленні хорватської мови] вийшла друком у 1989 році у видавництві Академії наук.

У 1973–1974 рр. викладав угорську мову в Ленінградському, а в 1974–1975 рр. – у Загребському університетах. Повернувшись додому, був призначений ад'юнктом у Будапештський університет ім. Лоранда Етвеша, з 1981-го року – доцент, з 1989-го – професор, з 2007-го – професор-емерит.

З 1987-го до 2003-го року Іштван Ньомаркаї обіймав посаду завідувача кафедри слов'янської філології. Очоливши Інститут слов'янської та балтійської філології між 1998 і 2003 роками, став послідовником визначних угорських славістів, а саме: Оскар Ашбот, Янош Меліх, Іштван Кнежа, Ласло Хадрович та Петер Кірай. Окрім цього, був заступником декана, а також головою габілітаційної комісії філологічного факультету. Очолював сучасне угорське філологічне товариство, був заступником голови Угорського мовознавчого товариства. Будучи членом Міжнародного комітету славістів з 1987 до 2013 року, представляв угорську славістику на міжнародній арені. Також між 1999 і 2007 роками був членом Балканістичної комісії Австрійської академії наук.

Варто наголосити на заслугах Іштвана Ньомаркаї у створенні у 2002 році кафедри української філології в Будапештському університеті ім. Лоранда Етвеша, який він очолював до 2003 року.

Наукові праці виходили друком з 1972 року не лише у вітчизняних, а й у закордонних фахових журналах. Найчастіше друкувався в мовознавчому журналі *Magyar Nyelv* [Угорська мова] (членом редколегії якого був) та міжнародно визнаному славистичному часописі *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae*. З 2000 до 2019 року обіймав посаду головного редактора останнього, до кінця свого життя залишався почесним редактором. Іштван Ньомаркаї був членом редакційної колегії славистичних часописів *Studia Slavica Savariensia*, *Radovi Zadar*, *Slavia Centralis*.

Був організатором створення видань *A magyarországi szláv nyelvtudomány bibliográfiája 1985-ig* [Бібліографія угорської мовознавчої славістики до 1985 року] (1990) та серії *Magyarországi szláv kéziratok* [Слов'янські рукописи в Угорщині] (1990–1996).

Основні царини зацікавлень Іштвана Ньомаркаї – слов'янське, зокрема південнослов'янське та угорське мовознавство, ареальна лінгвістика й контактологія. Він був автором численних видань, зокрема: *Gramatika hrvatsko-srpskog (srpskohrvatskog) jezika* [Граматика хорватсько-сербської (сербськохорватської) мови] (1989), *Sprachhistorisches Wörterbuch des Burgenlandkroatischen* [Історичний словник мови бургерландських хорватів] (1996), *Anyanyelvi ébredés és hagyomány nálunk és szomszédainknál* [Пробудження інтересу до рідної мови і її традиції у нас і в наших сусідів] (2002), *Kroatistické studije* [Студії з хорватистики] (2000), у співавторстві з Іштваном Біг *Rukopisne prodike iz Pannonhalme* [Рукописні проповіді з Паннонхалми] (2005), *Szláv szomszédaink* [Наші слов'янські сусіди] (2013).

Наукова діяльність Іштвана Ньомаркаї належно оцінена в Угорщині й поза її межами: у 1997 році став членом-кореспондентом Хорватської академії наук і мистецтв, у 2004 році членом-кореспондентом Угорської академії наук, відтак, у 2010 році – дійсним членом. За заслуги в царині наукової та освітницької діяльності нагороджений премією Альберта Сент-Дьєрді (2002), орденом «Ранкова Зірка» Республіки Хорватія (2003) та Лицарським хрестом ордена «За заслуги перед Угорською Республікою» (2007).

Після смерті славіста Ференца Пап з 2001 року Іштван Ньомаркаї єдиний серед славістів в Угорщині дійсний член Угорської академії наук. Він був одним із засновників мовознавчої докторської школи в Будапештському університеті ім. Лоранда Етвеша, яку очолював з 2001 до 2007 року. Запрошений професор Загребського Осієцького та Мюнстерського університетів. Упродовж десятиліть ціла плеяда науковців-славістів виросла на його університетських лекціях.

Автори цих рядків навчалися в докторській програмі зі слов'янського мовознавства, завдяки чому їм випала честь бути учнями професора Іштвана Ньомаркаї. Питаннями історії слов'янського мовознавства в Угорщині, угорсько-слов'янських міжмовних контактів зацікавлював слухачів уже на першому занятті, умів мотивувати до вивчення окремих тем, виправляв недоліки наукових публікацій, не ображаючи молодих науковців, а направляючи на «шлях істинний». Запам'ятався Людиною гуманною, вимогливою до себе і своїх вихованців, готовою допомогти у вирішенні складних навчальних та організаційних питань.

Іштван Ньомаркаї зробив помітний внесок у розвиток угорського та слов'янського мовознавства, зокрема хорватського, у вивчення угорсько-слов'янських та слов'яно-угорських міжмовних контактів.

Для своїх учнів назавжди зостанеться професор Іштван Ньомаркаї патріархом угорської славістики й незрівнянним педагогом. Не згасне в наших серцях пам'ять про світлу і добру Людину!

Слизова Барань, Вільмош Газдаг